

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μεγαλώνοντας μαζί	5
-------------------------	---

ΟΙ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΕΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΑ ΕΡΜΗΝΕΥΣΕΤΕ ΙΧΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ

Τα στοιχεία που πρέπει να παρατηρηθούν	13
Εργαλεία και τεχνικές σχεδίασης	37
Η χρήση του χρώματος	49
Τα σύμβολα	59

ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΥΝΤΖΟΥΡΑ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

Οι πρώτες μουντζούρες και η εξέλιξή τους	77
Εξελιγμένα σχήματα και μορφές	87
Κατανοώντας την προσωπικότητα του παιδιού	103

Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ: ΤΕΣΣΕΡΑ ΤΕΣΤ

Το τεστ της ανθρώπινης μορφής	137
Το τεστ του δέντρου	169
Το τεστ του σπιτιού	185
Το τεστ της οικογένειας	205

Σχέδια από όλο τον κόσμο	225
--------------------------------	-----

ΜΕΓΑΛΩΝΟΝΤΑΣ ΜΑΖΙ

Το βιβλίο αυτό φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο πληροφόρησης και συμβουλευτικής για τους γονείς, να γίνει βοηθός και στήριγμά τους στο δύσκολο έργο της ανατροφής του παιδιού τους. Όσοι από εμάς ασκούμε το «επάγγελμα» του γονιού είναι πολύ εύκολο να κάνουμε λάθη, καθώς οι πρώτες φάσεις της ανάπτυξης ενός παιδιού είναι συχνά εξαιρετικά απρόβλεπτες. Δεν είναι όμως ανέφικτο να διορθώσουμε σιγά σιγά αρκετά από τα λάθη μας. Αν κατανοήσουμε τους μηχανισμούς που ορίζουν την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού μας, θα το βοηθήσουμε όχι μόνο να διανύσει ομαλά όλες τις φάσεις της παιδικής ηλικίας, αλλά και να αποφύγει μελλοντικές ταλαιπωρίες, ακολουθώντας μια όσο το δυνατόν λιγότερο επίπονη πορεία ωρίμανσης.

ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΜΑΣ ΜΙΛΟΥΝ

Μόλις είναι σε θέση να κρατήσει στο χέρι του έναν μαρκαδόρο, το παιδί θα αρχίσει να μουντζουρώνει, να τραβάει γραμμές, να πασαλείβει τον τοίχο αλλά και κάθε επιφάνεια που θα βρει μπροστά του. Φαίνεται ότι αυτός είναι ο τρόπος του για να εκφράσει την επιτακτική του ανάγκη να μιλήσει για τον εαυτό του. Το παιδί «μιλάει» με σημάδια τα οποία, ενώ εκ πρώτης όψεως μοιάζουν ακατανόητα, στην πραγματικότητα είναι λογικές και γλαφυρές λέξεις που απευθύνονται κυρίως στη μαμά και στον μπαμπά: αντιπροσωπεύουν τον τρόπο του παιδιού να δείξει στον κόσμο ότι υπάρχει και ότι είναι ικανό να αφήσει το αποτύπωμά του.

Κάθε μολυβιά έχει τη σημασία της. Αρκεί να ζητήσετε από το παιδί να σας μιλήσει γι' αυτό που σχεδίασε: «Αυτός είναι ο παππούς, αυτή είναι η γάτα, εδώ είσαι εσύ, μαμά, κι αυτός είμαι εγώ!» Αυτό θα πει το παιδάκι, βλέποντας

ΜΕΓΑΛΩΝΟΝΤΑΣ ΜΑΖΙ

χωρίς δισταγμό το δάχτυλό του πάνω στο χαρτί όπου έχει χαράξει καμιά εικοσαριά σχεδόν παρόμοια σκαριφήματα, που στα δικά του μάτια αποτελούν αδιαφιλονίκητες και σαφείς αναπαραστάσεις του εσωτερικού του κόσμου και της εξωτερικής πραγματικότητας.

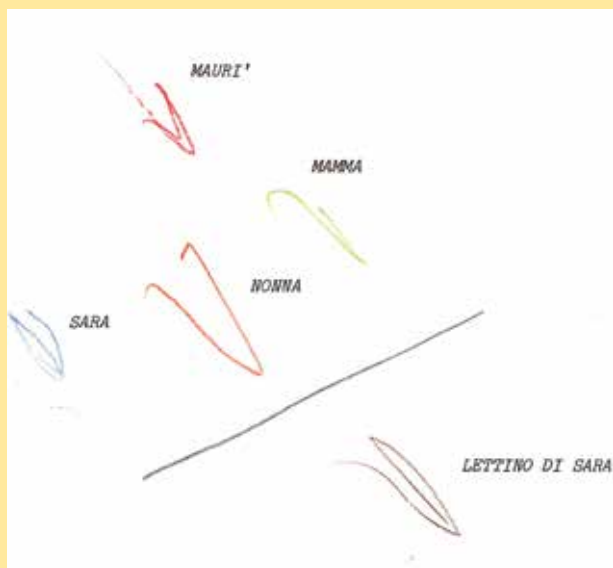
Με την ερμηνεία του σχεδίου παίρνει μορφή μια ιστορία: η ιστορία των επιθυμιών, των συναισθημάτων και των φόβων του παιδιού. Είναι ένας λεπτομερής χάρτης της πορείας ανάπτυξής του, με εμφανή πάνω στο χαρτί τον αναπτυξιακό ρυθμό και τα βιολογικά και ψυχολογικά του στάδια. Οι πρώτες μουντζούρες είναι μια έκφραση του δικού τρόπου ύπαρξης, αποτελούν αφηγήσεις που επινοεί αποκλειστικά το παιδί. Το σχέδιο είναι το εργαλείο με το οποίο οι μικροί μας καλλιτέχνες συνδιαλέγονται με τον κόσμο των μεγάλων.

Το δικό μας καθήκον είναι να αποκρυπτογραφήσουμε αυτή τη μη λεκτική επικοινωνία. Με λίγη εξάσκηση, κοινή λογική και προπαντός αγάπη είναι εύκολο να καταλάβουμε ότι οι ζωγραφιές μάς μιλούν καθαρά και ότι δεν λένε ποτέ ασήμαντα πράγματα.

Τις περισσότερες φορές τα παιδιά δείχνουν στους γονείς τους τα σχέδιά τους μόλις τα τελειώσουν και παρατηρούν προσεκτικά τα πρόσωπά τους περιμένοντας με αγωνία την εκτίμησή τους. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι απλός: στο ελεύθερο σχέδιο το παιδί μάς μιλά για τον εαυτό του και τον κόσμο του. Οι ζωγραφιές για το παιδί δεν είναι μόνο ένα ωραίο παιχνίδι, είναι ένα προ-

ΤΑ ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

Ένα από τα πλεονεκτήματα της ανάλυσης των ιχνογραφημάτων και των σχεδίων σε σύγκριση με τη μελέτη άλλων εκφραστικών μορφών είναι η δυνατότητα να εξεταστούν τα έργα των παιδιών αναλυτικά ακόμα και αφού δημιουργηθούν, και με αυτή την έννοια θεωρούνται πιο σημαντικά από τη λεκτική έκφραση. Άλλωστε, η παιδική ζωγραφιά μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο παρατήρησης και «ανάλυσης» και από το ίδιο το παιδί, και αυτό ενισχύει τη φυσική του τάση να επικοινωνεί και να δημιουργεί σχέσεις με τους άλλους.

ΕΙΚΟΝΕΣ 1 & 2

Η σύγκριση των δύο σχεδίων της Σάρας, 2 χρονών και 4 μηνών, που έγιναν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, φανερώνει ξεκάθαρα τη δυσφορία που νιώθει η μικρή για τον χωρισμό των γονιών της. Ενώ το πρώτο το έφτιαξε υπό ήρεμες συνθήκες, το δεύτερο το έκανε τη στιγμή που ο πατέρας της μπήκε στο γραφείο της ψυχολόγου που παρακολουθούσε την οικογένεια, αποκαλύπτοντας μια ένταση και μια επιθετικότητα που το κοριτσάκι δεν είναι ακόμα σε θέση να εκφράσει με λόγια.

ΜΕΓΑΛΩΝΟΝΤΑΣ ΜΑΖΙ

νομιακό μέσο που του επιτρέπει να γνωστοποιήσει την ύπαρξή του, να δώσει διέξοδο στη φαντασία του και να πραγματοποιήσει τα όνειρά του.

Είναι σημαντικό λοιπόν να δίνουμε προσοχή σε αυτά τα σημάδια, διότι το παιδί δεν γνωρίζει άλλους τρόπους για να εκφράσει τη χαρά, τη δυσφορία ή την αγωνία που το βαραίνει και που αδίκως μπορεί να φαντάζει υπερβολική στα μάτια των μεγάλων. Το μικρό παιδί έχει περιορισμένο λεξιλόγιο, διαθέτει όμως μεγάλο εκφραστικό και επικοινωνιακό πλούτο που μεταφέρεται εύκολα στο σχέδιο. Το σχέδιο συμπληρώνει τη λεκτική επικοινωνία και επιτρέπει στο παιδί να εκφραστεί με πιο σαφή τρόπο. Έντονες καταστάσεις, συνειδητές και ασυνειδητές συγκρούσεις, αλλά και ιδιαίτερες συμπεριφορές αποκαλύπτονται μέσω των εικόνων, με τις οποίες το παιδί εκφράζει την ενόχλησή του και αποφορτίζεται από την ένταση (* ΕΙΚΟΝΕΣ 1 & 2).

Δεν είναι όμως μόνο αυτά τα οφέλη του σχεδίου. Καθώς εξασκείται στη χρήση του μολυβιού και των μαρκαδόρων, το παιδί μαθαίνει τον αρμονικό συντονισμό των κινήσεων και αρχίζει να οργανώνει τις ιδέες και τις παρορμήσεις του και να τις εκφράζει μέσα σε έναν ορισμένο και προκαθορισμένο χώρο. Διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά που έχουν τη δυνατότητα να ζωγραφίζουν όποτε το επιθυμούν είναι λιγότερο αδέξια στις κινήσεις τους και έχουν μεγαλύτερη ευκολία στην έκφραση. Δεν είναι τυχαίο ότι παιδοψυχίατροι και ψυχολόγοι χρησιμοποιούν το σχέδιο ως μέσο για να διερευνήσουν τις αναπτυξιακές διαταραχές των μικρών ασθενών τους.

ΑΥΤΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Αυτό το βιβλίο περιέχει εξηγήσεις, συμβουλές και οδηγίες που θα σας βοηθήσουν να παρατηρήσετε, να κατανοήσετε και να ερμηνεύσετε τις πιο σημαντικές πτυχές των σχεδίων των παιδιών, ξεκινώντας από τις πρώτες μουντζούρες, που γίνονται γύρω στην ηλικία των 12 μηνών, και φθάνοντας έως τα πιο σύνθετα έργα, που δημιουργεί το παιδί στα πρώτα χρόνια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

- Στο πρώτο μέρος («Οι στοιχειώδεις γνώσεις για να ερμηνεύσετε ιχνογραφήματα και σχέδια») παρουσιάζονται οι βασικές αρχές της ανάλυσης των παιδικών σχεδίων: τα στοιχεία που πρέπει να παρατηρήσουμε (για παράδειγμα, το σημείο εκκίνησης στο χαρτί, η κάλυψη του χώρου, η ταχύτητα της μολυβιάς, η πίεση), οι ιδιαιτερότητες της χρήσης των ειδικών εργαλείων και των τεχνικών σχεδίασης, η σημασία της χρήσης των χρωμάτων, καθώς και τα σύμβολα που πιο συχνά συναντάμε στα παιδικά έργα.
- Στο δεύτερο μέρος («Από τη μουντζούρα στο σχέδιο») πρώτα περιγράφονται τα στάδια εξέλιξης του ιχνογραφήματος και στη συνέχεια εξετάζονται τα έργα των παιδιών μετά την ηλικία των 3-4 ετών, όταν οι μικροί καλλιτέχνες είναι πλέον σε θέση να σχεδιάσουν πιο εξελιγμένα σχήματα και μορφές. Επιπλέον, εξηγείται πώς από την ανάλυση των ιχνογραφημάτων και των σχεδίων μπορεί κανείς να αντλήσει πολύτιμες πληροφορίες για τον χαρακτήρα και την ιδιοσυγκρασία ενός παιδιού.
- Στο τρίτο μέρος («Η ανάλυση του σχεδίου: Τέσσερα τεστ») φιλοξενούνται τέσσερα χρήσιμα τεστ, που θα σας επιτρέψουν να κατανοήσετε τις πιο βαθιές και αληθινές πλευρές της προσωπικότητας του παιδιού. Αυτά είναι το τεστ της ανθρώπινης μορφής, το τεστ του δέντρου, το τεστ του σπιτιού και το τεστ της οικογένειας. Κάνοντάς τα το παιδί σας θα διασκεδάσει και εσείς θα μπορέσετε να εντοπίσετε τυχόν αθέατες πτυχές του χαρακτήρα του.
- Το βιβλίο κλείνει με ένα κεφάλαιο αφιερωμένο στα σχέδια και στις ζωγραφιές παιδιών από όλο τον κόσμο, σε μια προσπάθεια να αναδειχτεί η κοινή πορεία όλων των παιδιών προς την ανάπτυξη και την ωρίμανση.